

ПРИЧА © ЛАЖНИМ СВЕТОВИМА

У свеопштем креативном безумљу које нам је, срећом, наметнуо постмодернизам, понекад заборавимо да није БАШ СВЕ дозвољено у славу (прозне) литературе. Дobar писац данас, више него у другим временима, морао би да зна како раде добри мајстори, зидари на пример. Сигурно је да неће прво зазидати кров, нити ће слагати зидове без реда и конца: прво се прави темељ. Када се зна поступак, мајсторски дело ће бити с успехом окончано, под једним условом, наравно - да је материјал добар и исправан.

Фрања Петриновић је кренуо путем који се ретко крећу прозни писци данас; годинама је методично "куповао" квалитетан материјал, а градњу "прозне куће" отпочео темељно и лагано. Сада, када је кућа под кровом, може се одмах видети да је лепа, али и установити да је стамена.

Наравно, кућу чине вечитом не само чврсти темељи и зидови, него и пропорција и склад, оно "лично" које је краси и исцрпљува њен дух. Када се то лично тиче самог аутора, готово све је јасно: рођен 1957. године у Сланкамену, објавио романе "Мимезис мимезис романа" 1983. и "Ткиво, опсене" 1988. године... Примећено је већ да је почео са прозом деструкције, а да је наставио с "лирско-евокативном прозом", баш као што је регистрован и препознат специфични крлежијански тон, као и атмосфера раних Кишових књига. Ја лично додајем да Петриновић, спајајући у свом делу сазнања епохе која се креће од поетике високог модернизма, па до позне епохе која се крећу од поетике високог модернизма па до прозне поетике постмодернизма, истовремено деструктира стварност, али је и интегрише специфичном лирском вокацијом.

1. Историја је трагична прича о духовима; ми, који смо навикли да стварност постојања замењујемо световима фикције, увелико смо свесни у којој су мери романескни јунаци налик духовима; бестелесна људска створења која насељавају имажинарне светове симулирају живот у тој мери да увек постоји могућност да их назовемо правим именима, именима која исказују на реално постојање. Када тако читам о имагинарним личностима које насељавају Фокнерову измишљену географску област, и све време имамо утисак "стварног"; свет који насељавају духови у "Педру Параму" Хуана Рулфа поседује још једну димензију, отклон који нам намеће нови универзум и оставља нас збуњене у погледу тачног одређења фиктивног и стварног. Литерарни свет Фрање Петриновића, на крају, добија додатну димензију; јунаци су симболични носиоци свесно одабране функције "духова", али и особе које се налазе у паклу свакидашњице историје на истеку једног миленијума. Да, знамо да су они само јунаци прозне творевине; да, знамо да су они истовремено и стварни људи који су имали ту несрећу да живе у једном времену у коме живот не вреди ни пишљивог боба. Аушвици и јасеновци, гулази двадесетог века, на нов начин вреднују биолошко постојање јединке. Како и не би, када је дошло до потпуне замене појмова добра и зла, а релативност истине готово да не допушта осуду, чак и када знамо ко је онај који мирно седи чекајући, када знамо ко је онај који мирно долази по њега, полагајући свако право на његов једини живот....

2. Стари дућани који продају приче о лажним световима; тешко је и помислити, а камоли поверовати, да се овај свет, настањен људима и духовима, креће добро утабаном стазом која непоколебљиво води ка све бољем. Напротив, регресија је приметна у тој мери да више и не смемо дозволити да људи буду они који ће пописивати стање ствари. Класично непоуздана мрачна људска природа колебљива је и склона страстима у тој мери да се

ствари очас посла преврћу наопачке. Сведочење о крају једног раздобља, о губљењу оријентира и распадању мора се препустити бестелесним посредницима, "заштитницима изабраних", анђелима који су увек спремни да говоре о савршеним световима; уосталом, они су ти који праведнике одводе у рај. Но, не заборавимо да овом чину увек претходи смрт, а прича о свету безгрешних који уживају никако не може бити поуздана. О томе свакако сведочи и роман Фрање Петриновића који нам, баш као у неком старом дућану, даје на увид различита паковања једне те исте робе: приче о лажним световима.

3. Врло је вероватно да више ником не припадам, да једноставно висим у празном простору; може ли реч да, осим што дефинише постојање, истовремено и утврди нечије место у тој мери да свет око нас постане чврста тачка ослонца, а ми сами полућа која је достатна да помера ствари и тако нас увери у чврсту и опипљиву егзистенцију на овом најбољем од свих светова? Може ли пописивање ствари да нам омогуће сазнање о томе шта је то што не знамо, што би био још један доказ о постојању? Вреди ли, изнова и изнова исписивати старе приче и имају ли оне, тако бескарајно понављане, снагу бајалице која нас уверава да смо чврсто укотвљени и засновани, спремни тиме и на акцију, без обзира које врсте и квалитета? Може ли некакво одређење, које би нас испунило потврдом идентитета, бити и упорно понављање питања попут "шта испитујем", "шта истражујем", "шта је видљиво", "шта је скривено" или оно, најверљивије и најстрашније питање, "чега се морам плашити"? У свету дисперзивне прозе Фрање Петриновића космос се нагло распрснуо, а пропитивање о смислу живота, добра и зла, праведницима и злочинцима, казује нам само једну истину од свих могућих: идентитети су нам дефинитивно загубљени и тешко је сада различити ко је жртва а ко целат, јер тако то бива у овом (нашем) логорском веку.

4. Можда ми неко може рећи који је ово град; прича уздигнута на раван параболе не мора да претендује на конкретизацију појмова, на доследно именовање. Но вештина несигурног приповедача, каквог нам представља сигурни Фрања Петриновић, увек оставља довољно простора за наше личне претпоставке. Наравно да се у томе и крије драж добрих романескних остварења: да, знам да је у питању архетип, али да није случајно имао на уму град... Сигурно је да ће свако од нас помислити да је он мислио баш на... Али, не смемо заборавити, док нам пред очима играју слике познатог трга, градске кафане у којој смо тако често испијали јутарњу кафу или мирис зелени који нам удара у ноздрве са распојасане и живописне тржнице, да смо ми ти који чинимо Град. Један је он, увек исти, без обзира на привид распричане европске запитаности над смислом живота, упркос фингираном маринковићевском епском заносу. Зато и није важно његово име, већ колико га ми, његови становници, чинимо лошим или, не дај боже, добрим....

5. Бивало је, међутим, све горе, али зар не треба да буде још и горе како би се десило чудо? На ивици заборава но, писмо које је пред нама спречава да се ово лоше време распрсне као пена од шампањца: весели прасак и горак укус шећера у устима док се венама шири слатки помен који откупљује свест о томе да реч "заборав" заправо треба читати као - "пораз". Ипак, "наставиће се", али чудо у времену света не треба очекивати: довољно је чудо, рекао бих, и "Извештај анђела". Бар утеха ако ништа друго. Довољно да не заборавимо, никад, довољно да осетимо да смо, бар на трен, избегли дефинитиван пораз.